

КРЕАТИВНА ЕКОНОМІКА ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПІДВИЩЕННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПОРЦЕЛЯНОВО-ФАЯНСОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Шахова С.В., аспірант, співзасновник

Громадської організації «Асоціація дослідників фарфору та фаянсу»;

Сумський державний університет, м. Суми, Україна

s.shahova@uabs.sumdu.edu.ua

Таранюк Л.М., д.е.н., проф., професор кафедри міжнародних економічних відносин

Сумський державний університет, м. Суми, Україна

l.taraniuk@uabs.sumdu.edu.ua

На IV міжнародному форумі «Креативна Україна», керівництвом країни проголошено креативну економіку пріоритетом стратегічного розвитку України, що спонукає до пошуків та дослідження галузей промисловості, що відповідають вимогам креативності та сприятимуть економічному розвитку держави. Метою даного дослідження є аналіз діяльності порцеляново-фаянсової промисловості України, підстави її ідентифікації як такої та її креативної складової – сфери виготовлення побутових та ужиткових предметів. У даному дослідженні при реалізації нормативного підходу при розгляді соціально-економічного розвитку галузі застосовано історичний метод, при дослідженні економічних показників використано метод крайніх величин, а також застосовані загальнонаукові методи узагальнення і синтезу. У статті зроблено ретроспективний аналіз соціально-економічних аспектів розвитку виробництва на території сучасної України за період з XVIII ст. до сьогодення. Досліджено показники обсягу виробництва продукції даної промисловості. Проведено дослідження відповідності характеристик порцеляново-фаянсової промисловості критеріям, що ставляться до галузей креативної економіки. Важливість дослідження полягає у визначенні подальшого кола питань, які необхідно досліджувати та розробляти з метою пошуку дієвих сучасних інструментів розвитку галузей національної економіки. Крім того, на даному етапі розвитку креативної індустрії, увага до вивчення галузей креативної економіки, зокрема порцеляново-фаянсової промисловості, повинна викривати проблеми, що постають безпосередньо перед виробниками креативної продукції з метою розробки дієвого інструментарію їх розв'язання. Важливим наслідком для суспільства повинно стати усвідомлення значущості самого факту існування такої креативної галузі, як порцеляново-фаянсова. Саме її існування репрезентує автентичність цінного культурного явища, що протягом достатнього періоду часу відоме у світі, викликає повагу та вказує на значний культурний внесок, що може бути зроблено Україною як частиною Європейської спільноти. В межах даної статті розглянуто залежність розвитку галузі від державного управління. До напрямку подальших досліджень слід віднести дослідження організаційно-економічного забезпечення реінжинірингу порцеляново-фаянсової галузі з урахуванням інструментарію креативної економіки. Таким чином, наразі, при розбудові порцеляново-фаянсової галузі як стратегічної, стаття може бути практично корисною та соціально цінною і для політиків, зокрема, профільному новоствореному Міністерству з питань стратегічних галузей промисловості.

Ключові слова: порцеляново-фаянсова промисловість, креативна економіка, стратегічна промисловість, підприємство.

DOI: 10.21272/1817-9215.2020.4-10

ВСТУП

Креативна економіка є мегатрендом, що визначає нові темпи соціально-економічного розвитку багатьох країн світу. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.11.2015 р. № 1182-р «Про підписання Угоди між Урядом України та Європейською Комісією про участь України у програмі «Креативна Європа»: програма Європейського Союзу для сектору культури та креативності, та про співробітництво між Україною та Європейським Союзом у підпрограмі «Медіа» програми «Креативна Європа» було схвалено підписання Україною зазначеної Угоди [1].

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Проблематика, що висвітлюється у даній статті стосується швидкого поширення мета- та мега- трендів світової економіки порівняно з традиційною економікою, що ставить перед Україною чергові виклики щодо того чи здатна вона стати гармонійним повноцінним членом Європейської спільноти. Зокрема, щодо запропонованого

дослідження, автору Шахової С.В., як співзасновнику Громадської організації «Асоціація дослідників фарфору та фаянсу» видалась усталеною думка, що закріпилася серед порцеляно- та фаянсознавців, а також широкого загалу населення щодо повного знищення порцелянової промисловості в Україні, а саме: знищення промисловості як такої із закриттям останнього заводу з виробництва порцеляни [2]. На думку ж авторів, фарфорово-порцелянова промисловість України є автентичною та природньою для країни і не може бути зведена лише до діяльності заводів. Більше того, до розгляду запропоновано факти, події та дані, що мають на меті довести існування повноцінної промисловості, яка через свій тривалий розвиток на сьогодні трансформувалася у трендову галузь та відповідає всім критеріям креативної економіки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідимо основні літературні джерела даної тематики дослідження. Проблематику закриття промислових підприємств порцеляно-фаянсової промисловості досліджував Кавун О. [2]. Серед джерел літератури на увагу заслуговують роботи Шкільної О.В., яка досліджувала інфраструктурне та організаційне забезпечення та економічну політику виробництва фарфору [3] та його історичний нарис до передумов формування галузі [4]. Дослідники Кукса І.М., Петухова Т.О. розглядали роль креативної економіки в системі стійкої стратегії розвитку галузей національної економіки України [5]. Також достатньо праць [6,7] присвячено проблемним аспектам закриття підприємств порцеляно-фаянсової промисловості в період незалежності України, що відображає загальну проблематику системної кризи даної галузі.

На сьогоднішній день наукових публікацій щодо дослідження економіки порцеляно-фаянсової промисловості та її креативної складової є недостатній обсяг внаслідок відсутності в повному обсязі обґрунтованої економічної інформації щодо роботи компаній галузі в сучасний час. В Авторами статей, присвячених дослідженню порцеляни та фаянсу, є мистецтвознавці. Також аналіз діяльності окремих промислових підприємств зроблено переважно суспільними діячами, журналістами, іноді з урахуванням думок фахівців та присвячені подіям закриття заводів з виготовлення порцелянових та фаянсових виробів [6,7].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою даної статті є дослідження порцеляно-фаянсової промисловості України як національного явища, економічних чинників, що впливають на розвиток та формування промисловості протягом усієї її історії та на підставі отриманих результатів – проведення аналізу відповідності порцеляно-фаянсової промисловості сьогодення критеріям креативної промисловості як складової креативної економіки України. *До основних завдань* дослідження віднесено: провести ретроспективний аналіз соціально-економічних аспектів розвитку виробництв фаянсу й порцеляни на території сучасної України за період з XVIII ст. до сьогодення; дослідити економічні показники обсягу виробництва продукції даної промисловості; провести дослідження відповідності характеристик порцеляно-фаянсової промисловості критеріям, що ставляться до галузей креативної економіки; розглянути залежність розвитку галузі від державного управління.

Методи дослідження. У даному дослідженні при реалізації нормативного підходу при розгляді соціально-економічного розвитку галузі застосовано історичний метод, при дослідженні економічних показників використано метод крайніх величин, а також застосовані загальнонаукові методи узагальнення і синтезу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розпочати дослідження важливо з визначення понять, якими будемо керуватися у тому розумінні, у якому вони є або стають актуальними саме у нинішній час. Відтак,

необхідно визначитись із розумінням порцеляново-фаянсової промисловості у тому аспекті, який запропоновано до дослідження. До останнього часу ролі порцеляново—фаянсової промисловості в контексті стратегічно важливої для держави надано не було. Однак, 22 липня 2020 року було створено Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості, яке розробило і 27.11.2020 року оприлюднило проект Постанови «Про деякі питання розвитку промислового комплексу України», в якій надаються визначення понять «стратегічні промисловості» та «продукція стратегічного призначення», а також наведений перелік стратегічних галузей промисловості та розподіл їх підпорядкування між державними органами [8]. Проектом передбачається визначення порцеляново-фаянсової промисловості як стратегічної. Зазначено такі дефініції: *стратегічна промисловість* – це стратегічно важлива для економіки і безпеки держави сфера економічної діяльності, об'єктивно відокремлена частина промисловості, об'єднуюча підприємства, що забезпечують повний життєвий цикл однорідної, специфічної продукції, робіт або послуг, за типовими технологіями і які мають спільне обмежене коло споживачів, що об'єднують суб'єктів господарювання різних форм власності перелік та підпорядкування яких затверджується рішенням Кабінету Міністрів України; *продукція стратегічного призначення* – деякі види сировини, матеріалів, комплектувальних виробів, обладнання, забезпечення життєвого циклу, послуг і технологій підприємств стратегічних галузей промисловості, розробка, виробництво, експорт/імпорт яких знаходиться під контролем держави або заборонений з метою запобігання можливих загроз національній безпеці та національним інтересам України [8].

Поки що вказана постанова не розглянута і не затверджена, однак основні характеристики, що ставляться до поняття стратегічної промисловості є такими: виробництво передбачає повний цикл, спеціальними суб'єктами виробництва для спеціальних суб'єктів споживання за типовими правилами, що затверджені Кабінетом Міністрів. Продукцією такої промисловості є деякі види продукції, які перебувають під контролем держави задля національної безпеки.

Поняття креативної економіки та креативної індустрії є вже досить визначеним та однозначним. На думку авторів найбільш об'єктивним є визначення креативної економіки надане Міністерством з питань культури, інформації та спорту Великої Британії (DCMS) як «сукупності тих галузей, що витікають з індивідуальних творчих навичок та талантів, і які мають потенціал до отримання прибутку й створення робочих місць за рахунок експлуатації інтелектуальної власності». В основі креативної економіки лежить інтелектуальний креативний капітал. Це пояснює тісний зв'язок креативної економіки з творчими галузями, соціальне різноманіття залучених у процес суб'єктів та об'єктів, їх постійне всебічне удосконалення. Такі складові креативної економіки спричиняють використання та розвиток новітніх технологій. Як наслідок-все перераховані характеристики сприяють підвищенню рівня інвестиційного клімату. До креативних галузей віднесено творчі галузі, що засновані на креативному інтелектуальному потенціалі та створюють продукт, що є абсолютним об'єктом авторського права [9]. Серед таких галузей декоративно-ужиткове мистецтво, до якого відноситься частина продукції порцеляново-фаянсової промисловості. Для цілей даного дослідження, автор Шахова С.В. вважає за доцільне класифікувати вироби із порцеляни та фаянсу за призначенням наступним чином (Рис.1):

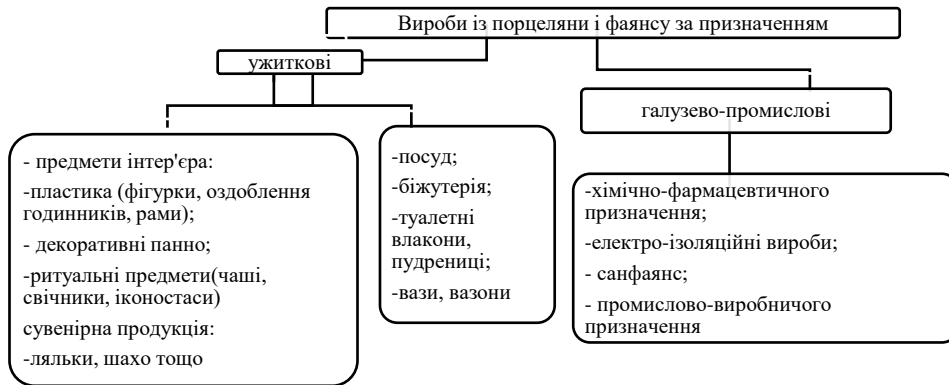

Рисунок 1 - Класифікація виробів із порцеляни та фаянсу за призначенням (авторська розробка)

До об'єкту дослідження взято сферу виробництва ужиткової продукції фарфоро-фаянсової промисловості. Поняття потенціалу доречно розглядати у тому вигляді, як його розглянуто науковцем Таранюком Л.М.- як економічного потенціалу.

Економічний потенціал - це сукупна здатність наявних у рамках системи економічних ресурсів забезпечити виробництво максимально можливого обсягу матеріальних благ і послуг, що відповідають потребам суспільства на даному етапі його розвитку [10, с. 8,15]. Доречно навести структуру економічного потенціалу, оскільки за його складовими і робитимуться висновки (Рис.2).

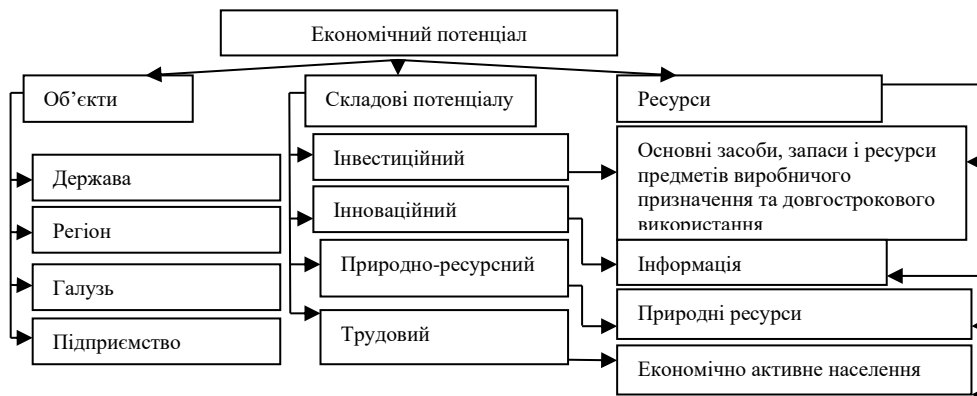

Рисунок 2 - Структура економічного потенціалу [10].

Виникає необхідність дослідження історичного контексту освоєння виробництва порцеляни та фаянсу на території сучасної України, яке стало наслідком наявності одночасно декількох факторів. Основним і вирішальним поштовхом для освоєння фаянсового та фарфорового виробництв було різноманіття та значна кількість доступних покладів глини і каоолінів. Час їх освоєння та розробки копалин припадає на період к. XVIII століття, тобто період розвитку магнатських та купецьких мануфактур, а отже використання примусової, безкоштовної праці кріпаків чи дешевої найманої праці. Особливості природного ландшафту забезпечували дешевим паливом та водними ресурсами і шляхами. Відкриття першої організованої фарфорово-фаянсової мануфактури магнатом, князем Юзефом Клеменсом Чарторийським у 1784 році Корецької фарфорово-фаянсової фабрики (місто Корець входило до складу Волинської губернії (нині Рівненська область) стало соціально-економічною закономірністю [11,с.42] Продовженням діяльності Корецької фабрики стало

відкриття на території сучасної Житомирської області у 1799 році Городницької фабрики та у 1803 році Баранівського виробництва. [12, с.15,99]. У 1798 року Павло І підписав указ про заснування Києво-Межигірської (імператорської) фаянсової фабрики (нині Київська область)-перше підприємство з виготовлення фаянсу в Російській імперії завданням якої було продукування фаянсу «англійського типу», наближеного до веджвудського, єдине казенне підприємство [13,с.10]. За таких же обставин на території Східної (Лівобережної України) у селі Волокитин (входило до складу Чернігівської губернії, нині Сумська область) у 1830 році заможним поміщиком Андрієм Миклашевським було засновано фарфоровий Завод, а 1839 року розпочато виробництво [14, с.32]. Розвиток виробництв фаянсу та порцеляни досить динамічно тривав і надалі. Для об'єктивності слід зазначити, що станом на початок XVIII століття і аж до 1917 року виробництва фарфору та фаянсу існували майже по всій території України, виключення становлять Південь та крайня частина Півночі України. Всього за цей період є відомості про діяльність більше 40 виробництв різних масштабів (від маленьких мануфактур типу «фарфурень», «фаянсарень» до фабрик та заводів). У дослідженні наведено виробництва що найбільш повно відобразили соціально-економічні риси виробництв того часу, є найяскравішими за культурною спадщиною та спадковістю, найбільш вивченими.

За часів існування Радянського Союзу, з урахуванням виробництв, започаткованих у XIX ст. та заснованих у XX, в Україні діяло близько 26 заводів з виробництва фарфору та фаянсу. Слід констатувати, що на цей час припали значні потрясіння для державності (чистки 20-их років, голодомор 30-их років, Друга світова війна 40-их років, часи перебудови 80-их років), що негативно вплинули і на економіку, однак порцеляново-фаянсова галузь України не тільки не припинила свого існування, але й розвивалась. Не зважаючи на ускладнюючі обставини, щодо розвитку промисловості, автори даного дослідження все ж приходять до висновку, що порівняно з XIX століттям для характеристики розвитку галузі в чистому вигляді змінився 1 вагомий чинник – форма власності на засоби виробництва.

Період Незалежності України для порцеляново-фаянсової галузі розпочався із значного спадку у вигляді потужної промислової бази. Проте, з перших днів діяльності позиція держави щодо місця отриманих заводів у економіці країни була неоднозначною. З одного боку вони розглядалися як джерела надходження податків та робочих місць, з іншого боку специфіки державного регулювання їх як суб'єктів господарювання, що утворювали галузь легкої промисловості визначено не було. В умовах переходу до ринкової економіки, а точніше – перехідної економіки, значна частка заводів перейшла до приватної власності, засновувалися нові заводи та виробництва. Подальші визначальні фактори, такі як різке удорожчання газу, на якому засновувалось виробництво та наступне скасування ввізного мита на імпорتنу продукцію, відсутність вимог до підтвердження якості імпортованої продукції, введення обмежувального мита на імпорт до країн Митного союзу на аналогічної до продукції заводів створило передумови до повного закриття заводів на всій території України. Змінити ситуацію у 2013 році намагались Дружківський, Сумський та Довбиський фарфорові заводи. Вони ініціювали спеціальне розслідування з приводу імпорту посуду в Україну. В результаті чого на засіданні Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі було прийнято рішення «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну посуду та приборів столових або кухонних із фарфору незалежно від країни походження та експорту».

Спеціальні заходи застосовувалися шляхом запровадження спеціального мита на імпорт в Україну посуду та приборів столових або кухонних із фарфору незалежно від країни походження та експорту, вводилися строком на 3 роки. Розмір ставки спеціального мита становила: із дня застосування спеціальних заходів – 35,6 %; через 12 місяців від дня застосування спеціальних заходів – 32 %; через 24 місяці від дня застосування спеціальних заходів – 28,8 %. Відповідне рішення набрало чинності 23 травня 2014 року.

Застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну посуду та приборів столових або кухонних із фарфору незалежно від країни походження та експорту на думку комісії мало позитивно вплинути на фінансово-господарське становище національного товаровиробника. Поміж іншого, сприяти відновленню обсягів виробництва та продажів, збереженню й поновленню робочих місць [15]. У травні 2017 року з публічним зверненням до влади виступив керівник останнього на той час діючого фарфорового заводу – ТОВ «Дружківський фарфоровий завод» переконуючи, що якщо дію спецмита не подовжать, останній вітчизняний виробник приречений на банкрутство. [16]. Дію спецмита не подовжили. У 2020 році ТОВ «Дружківський фарфоровий завод» перебуває у стані припинення своєї господарської діяльності.

На думку авторів дослідження даний період (часів Незалежності) мав все ті ж самі передумови розвитку галузі, що й у часи перебування України у складі Царської Росії та Радянського Союзу. З єдиною відмінністю від останнього у тому, що держава майже не втручалася у розвиток промисловості. Виробництва існували як у формі державної власності, так і у приватній власності.

Дослідимо перспективи залучення організаційного інструментарію креативної економіки для підвищення потенціалу порцеляново-фаянсового виробництва в країні. У січні 2017 року було засновано громадську організацію «Асоціація дослідників фарфору та фаянсу». До складу організації увійшли відомі дослідники-мистецтвознавці, колишні художники та скульптори видатних порцелянових та фаянсових заводів, представники музеїв та приватні колекціонери. Та справжнім надбанням асоціація вважає діючих майстрів, що продовжують виготовляти предмети мистецтва та вжитку. Основною метою діяльності Асоціація оголосила утримання та відродження виробництва ужиткової та художньої порцеляни і фаянсу. За такого гасла найбільшими містами України було проведено виставковий проект «Порцеляновий ренесанс України», роботи сучасних майстрів були представлені на найбільшій у Східній Україні виставці «Радмір Експохол». В експозиції були як вироби відомих українських заводів із приватних та музейних колекційних збірок, так і сучасні креативні роботи відомих сучасних майстрів. Ці заходи продемонстрували абсолютно однозначний попит населення на вироби як ужиткової порцеляни, так і до інтер'єрних, значне зацікавлення викликали прикраси із порцеляни; привернули увагу преси та телебачення. Ще одним напрямом діяльності Асоціації є збереження бібліографічного фонду з технологій виробництва та декорування виробів із тонкої кераміки. Більше, на сьогоднішній день, не відомі спеціалізовані організації чи підприємства аналогічного напрямку ні на державному, ні на приватному рівні.

Звертаючись до економічних показників, на увагу заслуговують офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, щодо кількості суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва за видами економічної діяльності (2010-2019 рр.), що наведено в табл 1.

Таблиця 1 - Кількість суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва за видами економічної діяльності (2010-2019рр) [17]

Роки	Усього суб'єктів*			З них фізичних осіб-підприємців			
	Суб'єкти великого підприємства	Суб'єкти середнього підприємства, одиниць	Суб'єкти малого підприємства	З них суб'єкти мікропідприємства	Суб'єкти середнього підприємства	Суб'єкти малого підприємства	З них суб'єкти мікропідприємства
2010	-	4	851	822	-	772	762
2011	-	4	563	540	-	490	482
2012	-	4	555	533	-	494	487
2013	-	3	583	564	-	521	513

2014	–	3	631	621	-	585	582
2015	–	5	608	599	1	558	557
2016	–	5	533	520	1	491	488
2017	–	6	531	514	3	491	485
2018	–	3	493	471	-	451	445
2019	–	3	447	427	-	401	398

* суб'єкти господарювання з видом діяльності за КВЕД 23.41 «Виробництво керамічних побутових та декоративних виробів».

Обсяг виробництва господарських і декоративних виробів суб'єктами великого, середнього, малого та мікропідприємництва у 2013-2019 роках зазначено в табл.2

Таблиця 2 - Обсяг виробництва господарських і декоративних виробів суб'єктами великого, середнього, малого та мікропідприємництва у 2013-2019 роках [17]

Рік	Усього			У тому числі у фізичних осіб-підприємців/			
	суб'єкти великого підприємництва тис.грн	суб'єкти середнього підприємництва, тис.грн	суб'єкти малого підприємництва, тис.грн	з них суб'єкти мікропідприємництва, тис.грн	суб'єкти середнього підприємництва, тис.грн	суб'єкти малого підприємництва, тис.грн	з них суб'єкти мікропідприємництва, тис.грн
2013	–	к/с	125058,1	к/с4	–	103139,1	92941,7
2014	–	к/с	79913,7	66075,7	–	к/с	56749,2
2015	–	к/с	к/с	84407,3	к/с	к/с	72582,9
2016	–	к/с	к/с	124102,2	к/с	к/с	101384,6
2017	–	103033,0	257657,1	192258,0	10415,5	174805,6	159240,1
2018	–	117615,0	345944,2	224505,3	–	230389,4	204298,6
2019	–	к/с	к/с	219864,8	–	200992,8	183600,8

Як вбачається, за статистичною інформацією, на рівні державного обліку зафіксовано діяльність не тільки суб'єктів великого та середнього підприємництва у сфері виробництва керамічних виробів, але й суб'єктів серед фізичних осіб-підприємців мікрорівня. При цьому, частка саме суб'єктів малого та мікропідприємництва є галузеутворюючою. При дослідженні економічної діяльності даних суб'єктів господарювання слід брати до уваги наступне.

1. Класифікація за видом економічної діяльності виробництва виробів з порцеляни та фаянсу, яка є об'єктом дослідження, підпадає під Секцію С, розділу 23, група 23.4-виробництво іншої продукції з фарфору та кераміки. Ця група включає виробництво готових виробів (кінцевої продукції) з видобутих або розроблених у кар'єрах неметалевих мінералів, таких як пісок, гравій, галька або глина. Тобто під статистичним обліком опиняється виробництво не тільки порцеляни та фаянсу, але й інші керамічні вироби – глиняні, із шамоту (глино-кам'яна маса), тощо.

2. Діяльність майстрів з виробництва порцелянових та фаянсових виробів, хоча й носить переважно постійний характер, та не завжди є систематичною. Не завжди призводить до створення додаткових робочих місць. Це діяльність, в першу чергу, творчих людей. Для яких розуміння обліку чи необхідності державної реєстрації як суб'єктів підприємницької діяльності є якщо не зайвим, то принаймні незрозумілим. Отже, статистичний державний облік не відображає реальної картини у цьому випадку.

3. Авторські вироби із порцеляни чи фаянсу мають значну додану вартість. Як авторські унікальні витвори мистецтва вартість готового продукту може в десятки разів перевищувати собівартість. Провести об'єктивний облік та аналіз такої вартості на підставі офіційних даних практично неможливо через наведені вище обставини. Однак, згідно наведених вище табличних даних очевидним є тенденція оберненої пропорційності при зменшенні кількості господарюючих суб'єктів майже вдвічі, станом на 2019 рік спостерігається збільшення вартості виробленої продукції майже вдвічі.

Що стосується ринку авторської порцеляни та фаянсу на сьогодні та попиту на нього, то слід констатувати, що вони не тільки є, але й досить динамічно розвиваються. Цьому сприяють новітні тренди. Широкі можливості відкриваються завдяки інформаційним технологіям, що дозволяють отримувати новий досвід та обмінюватися ним завдяки трансляціям майстер-класів. Демонстрація та продаж готової продукції можливі в реальному часі через інтернет (виставки та аукціони). У виробництві, наприклад, винайдення 3D принтеру для виготовлення керамічних виробів (CeraJet), що значно полегшує процес формовки.

Як зазначалося вище, актуальність розвитку креативних галузей економіки для України підкреслено появою підтримки збоку державної влади. Так, у своєму вступному слові, до щорічного IV Міжнародний форум «Креативна Україна» Президент України Володимир Зеленський проголошує, що креативна економіка має стати пріоритетом стратегічного розвитку України [18]. Поки що триває процес розробки нормативного регулювання промисловості в цілому, навіть є посилання до того, щоб визначити її як стратегічну для держави. Однак, визначити в якій мірі таке регулювання торкнеться саме креативної сфери виробництва порцеляново-фаянсової промисловості, поки що не видається за можливе.

Таблиця 3 - Наявність факторів, що зумовлюють існування порцеляново-фаянсового виробництва на території України (авторська розробка)

Передумови Фактори	Періоди			
	к.ХVІІІ-1917 рр. (у складі Царської Росії)	10.03.1919р.-23.08.1991р. (у складі Радянського Союзу, командна економіка)	24.08.1991 р.–17.11.2015 р. (період незалежності, перехідна та ринкова економіка)	18.11.2015 р. – теперішній час (участь України у програмі «Креативна Європа», креативна економіка)
Наявність корисних копалини, паливо/енергоресурсів, робочої сили, можливості організації ринків збуту	+	+	+	+
Актуальність всіх видів продукції за якостями: - естетика; - інформативність; - функціональність	+	+	+	+
Творчість, як аутентична риса українців	+	+	+	+
Наявність носіїв знань, опанування нових технологій	+	+	+	+

Необхідно зазначити констатацію факту автентичності, природності та креативності, в сучасному розумінні, порцеляново-фаянсового виробництва на території України. Як зазначалося, для виникнення для виробництва фаянсу та порцеляни, в першу чергу в Україні завжди існували величезні поклади сприятливих глин та каолінів, до того ж на достатньо невеликій глибині, що робить їх доступними до видобування. Виникнення виробів продиктовано знову ж таки, природнім попитом, заснованим на задоволенні не тільки побутових потреб, але й естетичних. Наведена

історія розвитку виробництв продемонструвала не просто естетичні якості української порцеляни, а здатність українських художників та скульпторів, майстрів дрібної пластики, задовольняти вимоги найвибагливіших поціновувачів. Індивідуальність української порцеляни дозволяє стверджувати про її креативність. Не випадково носієм знань щодо виробництва та декорування на території України було і є постійне населення.

Дослідимо фактори, що зумовлюють існування порцеляново-фаянсового виробництва на території України, які запропоновано автором Шахової С.В. в табл. 3.

Отже, як показав історичний досвід та аналітика, сама поява на землях сучасної України порцеляново-фаянсових виробництв є абсолютно закономірним та природним явищем. У кожен із розглянутих періодів виокремлювалися рушійні чинники, що породжували специфічні етапи розвитку порцеляново-фаянсової промисловості. І саме завдяки розмаїттю факторів, що впливали на формування української порцеляни та фаянсу як явища, Україна має досвід, ресурси та високий потенціал до гармонійного розвитку відповідно до вимог метатрендів. Зокрема, беручи до уваги основні характеристики порцеляново-фаянсової промисловості України на сьогодні, можна стверджувати, що ця промисловість являє собою розвинену креативну промисловість і є складовою креативної економіки України і Світу.

ВИСНОВКИ

За таких обставин, на думку автора Шахової С.В., найбільш важливим висновком, за результатами даного дослідження є констатація не того, що в Україні знищено порцеляново-фаянсову галузь, а зосередження на тому, що:

1. Україна має значний потенціал у розвитку виробництва української порцеляни та фаянсу.

2. Виробництво порцеляни та фаянсу на сьогодні є частиною (галуззю) креативної економіки.

3. З розвитком креативної економіки в Україні, виробництво порцеляни та фаянсу розпочало новий етап розвитку, як такий, що розвивається абсолютно самостійно, керується лише незалежними чинниками (вперше, галузь представлена професіоналами-українцями, які керуються виключно власним креативним мисленням, без жодних нав'язливих ідеологічних впливів інших держав). Характерним є те, що навіть на початковому етапі українські фаянс та порцеляна знаходять визнання не тільки в усій Україні, але й в інших державах світу.

4. Сам факт існування порцелянового та фаянсового виробництва не залежить від державної підтримки. Державна підтримка впливає лише на масштаби виробництва.

Зазначені висновки мають важливе як практичне, так і теоретичне значення, відкривають широке коло для досліджень з метою удосконалення та розвитку фарфорово-фаянсової галузі в Україні. До напрямку подальших досліджень слід віднести дослідження організаційно-економічного забезпечення реінжинірингу порцеляново-фаянсової галузі з урахуванням інструментарію креативної економіки.

SUMMARY

Shakhova S.V., Taraniuk L.M. Creative economy as a tool of increasing the potential of the porcelain and faience industry of Ukraine: problems and prospects

At the IV International Forum "Creative Ukraine", where the country's leadership declared the creative economy a priority of strategic development of Ukraine, it encourages the search and study of industries that meet the requirements of creativity and contribute to economic development. The purpose of this study is to analyze the activities of the porcelain and earthenware industry of Ukraine, the basis for its identification as such and its creative component - the field of manufacture of household and utility items. In this study in the implementation of the normative approach in considering the socio-economic development of the industry used the historical method, in the study of economic indicators used the method of extreme values, as well as applied general scientific methods of generalization and synthesis modern Ukraine for the period from the XVIII century to date. The indicators of the volume of production of this industry are investigated. The research of conformity of characteristics of the porcelain and faience industry to the criteria concerning branches of creative economy is carried out. The importance of the

study is to identify a further range of issues that need to be researched and developed in order to find effective modern tools for the development of sectors of the national economy. In addition, at this stage in the development of the creative industry, attention to the study of the creative economy, in particular the porcelain and earthenware industry, should expose the problems facing manufacturers of creative products in order to develop effective tools to solve them. An important consequence for society should be the awareness of the significance of the very fact of the existence of such a creative industry as porcelain and earthenware. Its very existence represents the authenticity of a valuable cultural phenomenon that has been known in the world for a sufficient period of time, commands respect and indicates the significant cultural contribution that can be made to Ukraine as part of the European Community. Within the limits of the given article dependence of development of branch on public administration is considered. The direction of further research should include research on organizational and economic support for the reengineering of the porcelain and earthenware industry, taking into account the tools of the creative economy. Thus, at present, when developing the porcelain and earthenware industry as a strategic one, the article can be practically useful and socially valuable for politicians as well, in particular, in the profile newly created Ministry of Strategic Industries.

Keywords: porcelain and faience industry, creative economy, strategic industry, enterprise.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.11.2015 р. № 1182-р «Про підписання Угоди між Урядом України та Європейською Комісією про участь України у програмі «Креативна Європа»: програма Європейського Союзу для сектору культури та креативності, та про співробітництво між Україною та Європейським Союзом у підпрограмі «Медіа» програми «Креативна Європа» URL: <https://www.kmu.gov.ua/nras/248640844>
2. Кавун О. Сутінки фарфорової цивілізації. URL: https://www.zhitomir.info/news_23439.html
3. Школьна О.В. Фарфор-фаянс України ХХ століття: інфраструктура галузі, промислова та економічна політика, організаційно-творчі процеси:[у 2 кн.].-К.:Інтертехнологія, 2011. – 400 с.
4. Школьна О.В. Специфіка господарювання українських виробництв виробництв фарфору та фаянсу впродовж к.ХVIII-поч. ХХ століття: передумова формування галузі. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку-наукові записки РДГУ.-2009.-№15. –С. 9-14.
5. Кукса І.М., Петухова Т.О. Креативна економіка як елемент інноваційної та стійкої стратегії розвитку України. Креативна економіка.-2017.-№12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6555>
6. На собрания акционеров ПАО «Сумской фарфоровый завод». URL: <http://www.vsisumy.com/news/gorod/sumskoy-farforovyy-reshili-likvi>
7. Щербань продає фарфоровий. URL: <http://www.dancor.sumy.ua/articles/economics/92318>
8. Проект Постанови «Про деякі питання розвитку промислового комплексу України». URL: <https://www.facebook.com/%D0%9C%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE-%D0%B7-%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%8C-%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96-106182731313244/photos/pcb.112621590669358/112621477336036/>
9. Creative Economy Outlook: Trends in international trade in creative industries URL: <https://unctad.org/webflyer/creative-economy-outlook-trends-international-trade-creative-industries>
10. Таранюк Л.М. Потенціал і розвиток підприємства: навчальний посібник. - Суми: ВВП «Мрія-1», 2016. - С.8 -15.
11. Яценко С., До історії першого фарфорового виробництва в Україні. Порцеляна. - 2017. - №2. - С. 42
12. Петрякова Ф.С. Украинский художественный фарфор (Конец XVIII-начало XXст.)/отв.ред. П.Н. Жолтовский.-К.:Наук.думка, 1985. - С.15-99.
13. Києво-Межгірський фаянс/Упоряд.:Т.Нечипоренко, Н.Густіліна;вступне слово В.Завершинський.-Х.:Раритети України, 2017.- С.10
14. Федевич Л.Івга Спаська-дослідник Волокитинської порцеляни. Порцеляна. - 2017. - №1. - С. 32
15. Рішення Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну посуду та приборів столових або кухонних із фарфору незалежно від країни походження та експорту» URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=2b01be89-03f4-4652-8991-c36a390dd7e1&title=UkrainaVvelaSpetsmitoNaImportUKrainuPosuduTaStolovikhIKukhonnikhPriborivIzFarforu>
16. Единственный в Украине производитель фарфора ООО «Дружковский фарфоровый завод» просит Министерство экономики и торговли продлить действие спецпошлин на импорт фарфора. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2228827-krihka-porcelana-ci-e-majbutne-v-ukrainskogo-farforu.html>
17. Показники діяльності суб'єктів господарювання. Державна служба статистики України . URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
18. Матеріали IV Міжнародного форуму «Креативна економіка у новій реальності Україна». URL: <http://creative-ukraine.org.ua/#timetable>

REFERENCES

1. Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18.11.2015 r. № 1182-r «Pro pidpysannya Uhody mizh Uryadom Ukrainy ta Yevropeys'koyu Komisiyeyu pro uchast' Ukrainy u prohrami «Kreatyvna Yevropa»: prohrama Yevropeys'koho Soyuzu dlya sektoru kul'tury ta kreatyvnosti, ta pro spivrobotnytstvo mizh Ukrainoyu ta Yevropeys'kym Soyuzom u pidprohrami «Media» prohramy «Kreatyvna Yevropa». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248640844>
2. Kavun O. (2008). Sutinky farforovoyi tsyvilizatsiyi. URL: https://www.zhitomir.info/news_23439.html
3. Shkolna O.V. (2011). Farfor-fayans Ukrainy XXI stolittya: infrastruktura haluzi, promyslova ta ekonomichna polityka, orhanizatsiyno-tvorchi protsesy:[u 2 kn.].-K.: Inter technology. - 400 p.
4. Shkolna O.V. (2009). Spetsyfika hospodaryuvannya ukrayins'kykh vyrobnytstv vyrobnytstv farforu ta fayansu vprodovzh k.XVIII-poch. XX stolittya: peredumova formuvannya haluzi. Ukrayins'ka kul'tura: mynule, suchasne, shlyakhy rozvytku-naukovi zapysky RDHU, №15, P. 9-14.
5. Kuksa I.M., Petukhova T.O. (2017). Kreatyvna ekonomika yak element innovatsiynoyi ta stiykoyi stratehiyi rozvytku Ukrainy. Kreatyvna ekonomika, №12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6555>
6. Na sobranii aktsionerov PAO «Sumskoy farforovyy zavod». URL: <http://www.vsisummy.com/news/gorod/sumskoy-farforovyy-reshili-likvi>
7. Shcherban' prodayet farforovyy. URL: <http://www.dancor.sumy.ua/articles/economics/92318>
8. Proekt Postanovy «Pro deyaki pytannya rozvytku promysloвого kompleksu Ukrainy». URL: <https://www.facebook.com/%D0%9C%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE-%D0%B7-%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%8C-%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%B9-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96-106182731313244/photos/pcb.112621590669358/112621477336036/>
9. Creative Economy Outlook: Trends in international trade in creative industries URL: <https://unctad.org/webflyer/creative-economy-outlook-trends-international-trade-creative-industries>
10. Taraniuk L.M. (2016). Potensial i rozvytok pidpriumstva: navchal'nyy posibnyk.-Sumy: VVP «Mriya-1», P.8 -15.
11. Yatsenko S., Zavershynsky V. (2017). Do istoriyi pershoho farforovoho vyrobnytstva v Ukraini. Portselyana, №2, P.42.
12. Petryakova F.S. (1985). Ukrainskiy khudozhestvennyy farfor (Konets XVIII-nachalo XXst.)/otv.red. P.N. Zholtoivskiy.-K.:Nauk.dumka, P. 15-99.
13. T.Nechyporenko, N.Hustilina (2017). Mezhyhirs'kyy fayans.Vstupne slovo V.Zavershynskyy.-KH.:Raryety Ukrainy, P.10.
14. Fedevych L. Y. (2017). Spas'ka-doslidnyk Volokytyns'koyi portselyany. Portselyana, №1, P. 32
15. Rishennya Mizhvidomchoyi komisiyi z mizhnarodnoyi torhivli «Pro zastosuvannya spetsial'nykh zakhodiv shchodo importu v Ukrainu posudu ta pryboriv stolovykh abo kukhonnykh iz farforu nezalezchno vid krayiny pokhodzhennya ta eksportu». URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=2b01be89-03f4-4652-8991-c36a390dd7e1&title=UkrainaVvelaSpetsmitoNaImportUKrainuPosuduTaStolovikhIKukhonnykhPriborivIzFarforu>
16. Yedinstvennyy v Ukraine proizvoditel' farfora OOO «Druzhkovskiy farforovyy zavod» prosit Ministerstvo ekonomiki i trgovli prodlit' deystviye spetsposhlin na import farfora. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2228827-krihka-porcelana-ci-e-majbutne-v-ukrainskogo-farforu.html>
17. Pokaznyky diyal'nosti sub'yektiv hospodaryuvannya. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy .URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
18. Materialy IV Mizhnarodnoho forumu «Kreatyvna ekonomika u noviy real'nosti Ukrainy».URL: <http://creative-ukraine.org.ua/#timetable>.